

Ireneusz Jaźwiński
Rafał Klóska

Wydział Zarządzania i Ekonomiki Usług
Uniwersytet Szczeciński

Kapitał społeczny w miastach wojewódzkich Polski - istota i porządkowanie liniowe

Wprowadzenie

Do ważnych czynników wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy i wzrost gospodarczy należy zaliczyć kapitał społeczny. W określonych ujęciach kapitał ten może być postrzegany jako jedna z podstawowych determinant życia społeczno-gospodarczego. Warto zaakcentować, że współcześnie kapitał społeczny oddziałuje na możliwości kreowania gospodarki opartej na wiedzy, która powinna opierać się w znaczącym stopniu na wykształconych i utalentowanych ludziach tworzących i wykorzystujących wiedzę. Kapitał społeczny jest również ważnym czynnikiem oddziałującym na życie społeczno-gospodarcze miast, a pomiar poziomu rozwoju kapitału społecznego w miastach może być przeprowadzony przy wykorzystaniu różnych wskaźników. W pracy przybliżono koncepcję kapitału społecznego w odniesieniu do miast wojewódzkich Polski.

Istota kapitału społecznego

Definicje i opisy kapitału społecznego przedstawiono w literaturze przedmiotu. Kapitał ten J.C. Coleman definiuje jako „umiejętność współpracy międzyludzkiej w obrębie grup i organizacji w celu realizacji wspólnych interesów”¹. Natomiast F. Fukuyama wskazuje, że kapitał społeczny to „zdolność wynikająca z rozpowszechnienia zaufania w obrębie społeczeństwa lub jego części”². Autor ten zwraca uwagę,

---

1 J.C. Coleman, *Social Capital in the Creation of Human Capital*, „American Journal of Sociology” 1988, 94, za: E. Rak-Młynarska, *Kapitał społeczny*, [w:] *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Wyd. WAM, Kraków 2004, s. 498.

2 F. Fukuyama, *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, PWN, Warszawa-Wrocław 1997, s. 39.

iz kapitał społeczny wiąże się z istnieniem określonego zbioru nieformalnych reguł lub norm podzielanych przez członków grupy, które zezwalają na ich wzajemną kooperację, a normy tworzące kapitał społeczny powinny zawierać pozytywne cechy takie jak prawdomówność, dotrzymywanie zobowiązań, czy wzajemność.

Za źródła kapitału społecznego są uznawane³: rodziny; społeczności, w tym integracja sąsiedzka i zakres grup przyjaciół; zinstytucjonalizowane i zakumulowane formy współdziałania takie jak organizacje ekonomiczne związane z przedsiębiorczością, etosem biznesu i pracy, kreatywnością oraz odpowiedzialnością społeczną; społeczeństwo obywatelskie i organizacje pozarządowe; sektor publiczny: władza publiczna i jej instytucje; więzi etniczne oraz wspólne wartości i wspólna kultura społeczna. Rozwój kapitału społecznego wiąże się z rozwojem społeczeństwa obywatelskiego⁴.

Warto zaakcentować, że kapitał społeczny jest częścią składową kapitału. W literaturze kapitał określa się jako zasób, czynnik, środek, dobro, bogactwo, aktywo użyteczne w gospodarowaniu. Istota kapitału jest wiązana z kategorią wartości. Tradycyjnie pojęcie kapitału oznaczało przede wszystkim kapitał rzeczowy, a także finansowy. Współcześnie kapitał uznaje się za kategorię ekonomiczną o szerokim znaczeniu. W literaturze opisuje się różne kapitały: naturalny, rzeczowy, fizyczny, materialny, finansowy, ludzki, intelektualny, społeczny, ekonomiczny, kulturowy, a nawet kapitał zdrowia, moralny czy duchowy⁵. Przy określaniu relacji między wymienionymi kapitałami może być przyjmowanych wiele podejść.

Znaczenie i pomiar kapitału społecznego

Kapitał społeczny jest istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym rozwoju miast, również miast wojewódzkich Polski. Bywa uznawany za mnożnik kapitału ludzkiego. Podkreśla się, że „inwestycje w edukację oraz w inne formy rozwoju kapitału ludzkiego mają kluczowe znaczenie dla wzrostu gospodarczego”⁶. Jednocześnie kapitał społeczny należy do podstawowych czynników decydujących o konkurencyjności miast. Wpływa na atrakcyjność inwestycyjną, procesy inwestowania, pozyskiwania i utrzymywania inwestorów zewnętrznych i wewnętrznych. Oddziałuje także na inne procesy, w tym procesy innowacyjne czy przyciągania turystów. Warto również zaznaczyć, iż w raporcie „Diagnoza Społeczna 2009” zwrócono

3 J. Bartkowski, *Kapitał społeczny i jego oddziaływanie na rozwój w ujęciu socjologicznym*, [w:] *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, red. M. Herbst, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2007, s. 88.

4 Zob. *W poszukiwaniu kompasu dla Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2007.

5 D. Zohar, *Inteligencja duchowa: inwestowanie w wartości*, [w:] *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 69.

6 G.S. Becker, G.N. Becker, *Ekonomia życia*, Helion, Gliwice 2006, s. 89.

uwagę na występowanie związku między kapitałem społecznym a dobrobytem materialnym w polskich miastach⁷.

Ważnym zagadnieniem jest pomiar kapitału społecznego jako czynnika oddziałującego na rozwój miast, także miast wojewódzkich w Polsce. W literaturze przedstawia się różne propozycje pomiaru tego kapitału⁸. Do podstawowych mierników kapitału społecznego można zaliczyć⁹: liczbę organizacji pozarządowych; frekwencję w wyborach, w tym samorządowych; poziom przedsiębiorczości; poziom wykształcenia (edukacji) społeczeństwa. O wysokim poziomie rozwoju tego kapitału świadczy również niski poziom przestępczości. Ze względu na charakter kapitału społecznego warto go analizować i mierzyć w ujęciu porównawczym.

Oceny rozwoju kapitału społecznego na przykładzie polskich miast dokonano w ramach badania „Diagnoza Społeczna 2009”. Jako wskaźniki kapitału społecznego przyjęto¹⁰: zaufanie interpersonalne; dobrowolną (niewymuszoną np. charakterem samorządu zawodowego) przynależność do organizacji i pełnienie w nich funkcji; udział w nieprzymusowych zebraniach publicznych i zabieranie na nich głosu oraz organizowanie takich zebrań; dobrowolne działania na rzecz społeczności lokalnej; udział w wyborach samorządowych; pozytywny stosunek do demokracji, która tworzy najbardziej sprzyjające warunki dla rozwoju kapitału społecznego¹¹.

Wybrane wymiary kapitału społecznego w miastach wojewódzkich Polski

Sytuacja w obszarze kapitału społecznego może być obrazowana za pomocą różnych mierników. W tabeli 1 przedstawiono w ujęciu porównawczym wybrane dane o kapitale społecznym w miastach wojewódzkich Polski, w tym o liczbie organizacji pozarządowych i instytucji, frekwencji w wyborach do Sejmu w 2007 roku oraz liczbie przestępstw ogółem. Należy zaznaczyć, że liczbę organizacji pozarządowych podano uwzględniając podmioty zarejestrowane w portalu organizacji pozarządowych www.ngo.pl.

7 J. Czapiński, *Kapitał społeczny*, [w:] *Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2009, s. 276.

8 Zob. A.B. Czyżewski, M. Góralczyk-Modzelewska, E. Saganowska, M. Wojciechowska, *Regionalne zróżnicowanie kapitału ludzkiego w Polsce*, Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych GUS i PAN, Warszawa 2001, s. 8 i n.

9 Por. ibidem, s. 9 i n.

10 J. Czapiński, *Kapitał społeczny*, [w:] *Diagnoza Społeczna 2009. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapiński, T. Panek, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2009, s. 271.

11 W innej powiązanej koncepcji pomiaru kapitału społecznego uwzględniono następujące elementy: zaufanie do instytucji państwowych, przedsiębiorstw, organizacji; zaufanie do innych ludzi; stosunki z przyjaciółmi; istnienie i jakość ogólnie przyjętych norm zachowań w społeczności; przynależność do organizacji i pełnienie w nich funkcji; dobrowolna działalność na rzecz społeczności lokalnej; ocena sąsiedztwa i miejsca zamieszkania; tolerancja; stosunek do demokracji; jakość działania instytucji i urzędów państwowych (administracji państwowej). D. Węziak-Białowolska, *Model kapitału intelektualnego regionu. Koncepcja pomiaru i jej zastosowanie*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2010, s. 52,86.

Tabela 1.

Wybrane dane o kapitale społecznym miast wojewódzkich Polski

Miasto	Liczba organizacji pozarządowych i instytucji	Frekwencja w wyborach do Sejmu 2007	Liczba przestępstw ogółem
Białystok	1093	60,60	7197
Bydgoszcz	1161	62,27	13347
Gdańsk	2337	67,47	19469
Gorzów Wielkopolski	534	56,68	5713
Katowice	1631	62,09	19772
Kielce	810	62,53	11518
Kraków	3383	66,66	34183
Lublin	1769	62,84	14749
Łódź	2655	63,00	30730
Olsztyn	1160	65,08	6128
Opole	870	61,76	6846
Poznań	2643	69,08	25173
Rzeszów	1029	64,23	4995
Szczecin	1816	60,69	16336
Toruń	996	61,43	10535
Warszawa	10309	73,44	65306
Wrocław	3010	65,81	35748
Zielona Góra	674	64,22	6627

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://bazy.ngo.pl/>; <http://www.pkw.gov.pl/>; <http://www.stat.gov.pl/>.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że między miastami wojewódzkimi Polski występują różnicowania w poziomie rozwoju kapitału społecznego.

Porządkowanie liniowe miast wojewódzkich Polski ze względu na poziom rozwoju kapitału społecznego

W celu przeprowadzenia porządkowania liniowego (budowy rankingu) miast wojewódzkich w Polsce ze względu na poziom rozwoju kapitału społecznego, uwzględniając dostępność danych statystycznych, jako zmienne diagnostyczne przyjęto:

- X_1 - liczbę organizacji pozarządowych i instytucji na 1000 mieszkańców,
- X_2 - frekwencję w ostatnich wyborach parlamentarnych,
- X_3 - liczbę przestępstw na 1000 mieszkańców,
- X_4 - liczbę podmiotów sektora prywatnego na 1000 mieszkańców,
- X_5 - liczbę studentów na 1000 mieszkańców.

Kapitał społeczny miast - stanowiący merytoryczny przedmiot analizy - potraktowany został tym samym jako pewna wielowymiarowa charakterystyka, której sposób mierzenia pozostaje niejednoznaczny, a zatem wyniki porządkowania liniowego w głównej mierze uzależnione będą od ostatecznej listy zmiennych diagnostycznych i wybranej formuły agregacji. Podkreślić należy, że w literaturze naukowej opisano

Tabela 2.

Ranking miast wojewódzkich na podstawie wartości względnego wskaźnika poziomu rozwoju kapitału społecznego miast

miasto	miejsce w rankingu	wartość Wi
Warszawa	1	76
Rzeszów	2	65
Olsztyn	3	64
Poznań	4	63
Opole	5	60
Kraków	6	52
Gdańsk	7	48
Wrocław	8	46
Lublin	9	45
Szczecin	10	43
Zielona Góra	11	42
Katowice	12	40
Kielce	13	38
Łódź	14	34
Białystok	15	34
Toruń	16	33
Bydgoszcz	17	30
Gorzów Wlkp.	18	23

Źródło: Obliczenia i opracowanie własne.

Analizując prezentowane w tabeli 2 wartości względnego współczynnika poziomu rozwoju kapitału miast Wi otrzymane w wyniku nieważonych średnich wartości znormalizowanych zmiennych $X_1, X_2, \dots, X_5$ pomnożonych przez 100, można zauważyć, że wartości zastosowanego miernika Wi w analizowanym okresie są w niewielkim stopniu zróżnicowane. Z danych zawartych w tabeli 2 również wynika, że wśród miast wojewódzkich Polski najwyższym poziomem rozwoju kapitału społecznego charakteryzuje się Warszawa, a najniższym Gorzów Wielkopolski.

Zakończenie

Kapitał społeczny jest ważnym czynnikiem oddziałującym na życie społeczno-gospodarcze miast. Występuje zależność między poziomem rozwoju kapitału społecznego a rozwojem miast w Polsce. Im wyższy jest poziom rozwoju kapitału społecznego, tym większy jest potencjał rozwoju. Istnieją możliwości optymalizowania i dynamizowania dalszego rozwoju miast dzięki oddziaływaniu na rozwój kapitału społecznego. Sytuacja w obszarze kapitału społecznego w miastach może być określona przy wykorzystaniu różnych mierników. Przy pomiarze kapitału społecznego można wykorzystać przedstawioną w niniejszej pracy koncepcję wskaźnika rozwoju kapitału

społecznego miast, który uwzględnia pięć czynników: liczbę organizacji pozarządowych, frekwencję w wyborach, liczbę przestępstw, poziom przedsiębiorczości, liczbę studentów. Według tego wskaźnika miastem wojewódzkim w Polsce o najwyższym poziomie rozwoju kapitału społecznego jest Warszawa.